

Lukion opetussuunnitelma ja oppilaiden lukiokokemukset

Pro gradu -tutkielma

Miika Kallinen

Y24638926

Kasvatustieteiden tiedekunta

Luokanopettajan koulutusohjelma

Lapin yliopisto

Kevät 2023

Lapin yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Lukion opetussuunnitelma ja oppilaiden lukiokokemukset

Tekijä: Miika Kallinen

Koulutusohjelma/oppiaine: Kasvatustiede / Luokanopettajakoulutus

Työn laji: Pro gradu -tutkielma [X] Laudaturtyö__ Lisensiaatintyö__

Sivumäärä: 50 + 1 liite

Vuosi: 2023

Tiivistelmä

Pro gradu- tutkielmassani kuvaan yhtäältä lukion opetussuunnitelmaa ja toisaalta lukiolaisten kokemuksia lukiosta vuoden 2016 uudistuksen jälkeen.

Tutkimukseni teoriaosassa tarkastelen suomalaisen lukion kehitystä vuosien aikana sekä sen tavoitteiden muutosta tai muuttumattomuutta. Perehdyn myös vuonna 2016 voimaan tulleeseen lukion opetussuunnitelman perusteiden muutokseen sekä siihen, miten lukio sijoittuu opiskelevan nuoren kokonaisvaltaiseen opiskeluun.

Tutkimuksessani haluan saada tietoa lukion vuoden 2015 opetussuunnitelman perusteista sekä verrata sen sisältöä aikaisempaan vuonna 2005 käyttöön otettuun opetussuunnitelmaan. Lisäksi minua kiinnostaa, miten lukion opiskelijat kuvaavat opiskeluaan lukiossa.

Tutkimusotteeni on laadullinen, jossa aineistona on yhtäältä opetussuunnitelmatekstit ja toisaalta lukiolaisille tehty kysely. Kyselyyn vastasi 16 vastauksen edestä oppilaita ja he edustavat eri vuosiluokkia. Aineistot analysoitiin laadullisella sisällönanalyysillä.

Tulosten mukaan lukion opetussuunnitelman perusteet vuodelta 2015 rakentuu suomalaisen sivistysperinteen varaan nojautuen vahvasti ympäröivän yhteiskunnan nykyiseen arvopohjaan. Toimintakulttuuriltaan lukio korostaa yhteisöllisyyttä, yhteistyötä ja hyvinvointia sekä opiskelijan oppimiskyvykkyyttä. Verrattuna vuoden 2005 opetussuunnitelmaan eroja löytyy vain vähän. Tosin kansainvälisyys ja monikulttuurisuus korostuvat uudessa opetussuunnitelmassa aiempaa enemmän. Opiskelupaikkana lukiolaiset korostivat motivoitumisen merkitystä, ajankäytön hallintaa ja sinnikkyyttä. Lukiossa on paljon myönteisiä tapahtumia sekä myös haasteita ja vaatimuksia uupumiseen saakka.

Lukion kehittäminen on yhä ajankohtaisempaa ja siinä on hyvä kuulla oppilaiden ääntä.

Avainsanat: Lukio, lukion opetussuunnitelman perusteet 2015, lukion opetussuunnitelman perusteet 2005, lukio-opiskelu, lukiolaiset, laadullinen tutkimus, laadullinen sisällönanalyysi

Tutkielma ei sisällä muita kuin tekijän omia henkilötietoja

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi

SISÄLLYS

1. JOHDANTO.....	6
2. LUKIOKOULUTUS SUOMESSA.....	7
2.1 Lukion kehitys ja tavoitteet.....	7
2.2 Lukiouudistus 2016.....	10
2.3 Lukio opiskelijoiden opintojen osana.....	12
3. TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET.....	17
4. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	19
4.1 Laadullinen tutkimus.....	19
4.2 Tutkimusaineisto ja sen hankinta.....	21
4.3 Tutkimushenkilöt.....	23
4.4 Aineiston analyysi.....	24
4.5 Luotettavuuden ja eettisyyden arviointia.....	26
5. TUTKIMUSTULOKSET.....	28
5.1 Lukion opetussuunnitelmat.....	28
5.2 Lukiolaisten kokemukset lukiosta opiskelupaikkana.....	34
5.2.1 Lukion vaatimukset opiskelijoiden kokemusten mukaan.....	33
5.2.2 Vuosiluokkien vertailu.....	40
6. POHDINTA.....	43

LÄHTEET.....	47
LIITTEET.....	51

1. JOHDANTO

Tämän Pro gradu- tutkielman aiheena on vuoden 2016 jälkeisen lukion opetussuunnitelman perusteiden erot ja samankaltaisuudet aikaisempaan opetussuunnitelman perusteisiin sekä lukiolaisopiskelijoiden näkemykset nykyaikaisessa lukiossa opiskelusta vuoden 2016 lukiouudistuksen ja lukion opetussuunnitelman perusteiden jälkeen.

Tutkin tutkielmassani kahta erilaista opetussuunnitelman perustaa vuosilta 2003 sekä 2016 ja miten nämä kaksi lukion opetussuunnitelman perustaa ovat samankaltaisia ja missä asioissa erilaisia. Tutkin myös lukio-opiskelijoiden näkemyksiä vapaa muotoisen kysymyslomakkeen kautta, jossa he ovat saaneet omin sanoin kertoa opinnoistaan ja lukio opiskelusta.

Analyysimenetelmänä toimii molemmissa sisältöanalyysi, jonka kautta ryhmittelen ja teemoittelen saatua aineistoa ja etsin niistä eroavaisuuksia ja samankaltaisuuksia sekä tutkin, ovatko opiskelijat samaa vai eri mieltä lukio-opinnoista.

Syvennyn myös lopuksi hiukan lukio-opiskelijoiden ajatuksiinsa siitä, miten lukiota voitaisiin mahdollisesti kehittää ja millä tavoin nämä kehitystarpeessa olevat asiat tulevat esille heidän maailmassaan.

2. TEOREETTINEN TAUSTA

2.1 Lukiokoulutus toisen asteen koulutuksena

Lukiokoulutus Suomessa on yleissivistävä koulutus suuntaus, joka jatkaa jo 9 vuotta kestävästä koulusta, jonka suomalainen peruskoulutus on laittanut jokaisen oppilaan kohdalla alulle. Lukiokoulutuksen tärkeimmät luonteen piirteet ovatkin sen yleissivistävyys sekä sen valmistava tarkoitus toisen asteen koulutuksia, yleisesti yliopistoa ja ammattikorkeakoulua, varten. (Opetushallitus 2011, 248). Lukiokoulutukseen on hakeuduttu enemmässä määrin aina 60-luvulta eteenpäin mentäessä ja se on kasvattanut omaa arvostustaan tämän muutoksen kautta, varsinkin tyttöjen kohdalla, jotka osallistuvat lukiokoulutukseen poikia enemmän. (Rinne 2007). Tämä arvostus koulutusta kohtaan on jatkunut nykypäivään asti, vaikka yleisesti toisena vaihtoehtona pidettyä ammattikoulua suositaan vuosittain enemmän ja enemmän nuorten keskuudessa. (Koistinen 2010).

Lukiokoulutuksen päätehtävä on yksinkertaisimmillaan antaa riittäviä tietoja ja taitoja oppilaille, joiden avulla he pystyvät vastaamaan jatko-opinto koulutuksien vaatimuksiin. (Opetushallitus 2003). Lukiolaki (1998/629), määrittelee koulutuksen tarkoituksen yleissivistävänä ja toisen asteen koulutuksiin valmistavana. Sen tehtävä on luoda itseään kehittäviä, yhteiskuntaan liittyviä sivistyneitä opiskelijoita, jotka ovat yleiseltä osalta tasapainoisia ja hyviä ihmisiä. Tarpeelliset taidot, joiden avulla oppilas pyrkii itseään kehittämään, harrastamaan sekä kasvattamaan itseään kaikissa

tilanteissa, ovat myös isossa osassa lukion pääasiallisia tehtäviä. Lukion tulee myös valmistaa oppilaitaan yhteiskunnallisten asioiden hoitamiseen ja ymmärtämiseen sekä pyrkimyksiin nähdä vaikeitakin yhteiskuntaan liittyviä asioita useista näkökulmista. Velvollisuutensa tuntevat ja vastuuta ottavat ajatusmaailmat ovat osa pääasiallista lukiokoulutuksen tehtävää. (Opetushallitus 2003, 12). Viimeisimpänä tärkeämpänä tehtävänä on oppilaiden henkilökohtaisen kehittymisen ja identiteetin rakentumisen ohjaaminen ja tukeminen sekä koulutuksen tulee tukea oppilasta elinikäiseen oppimiseen ja myönteiseen kasvuun. (Lukiolaki 1998/629).

Lukiossa on tapahtunut monenlaisia uudistuksia sen pitkän olemassaolon aikana, mutta keskeisimpänä isona muutoksena voidaan nähdä 90-luvulla tapahtunut lukion muuttuminen täysin luokattomaksi. (Klemelä, Tuittu, Olkinuora, Rinne, Leppänen & Aro 2007). Tämä luokattomuus näkyy tarkemmin siinä, että opiskelijoille annetaan enemmän omaa vastuuta ja oikeutta päättää siitä, missä järjestyksessä ja minkälaisella aikataulutusella he haluavat käydä opintojaan. Tähän on myös auttanut ylioppilaskokeiden muutos, jossa niitä voidaan suorittaa hajautetusti vuoden aikana. Luokattomuus näkyy myös siinä, että opinnot eivät sitoudu tiettyyn luokkaan vaan opiskelija saa itse päättää opintojensa rakenteesta ja siitä, milloin kurssit suorittavat opintojensa aikana. Tämä myös tarkoittaa opintojen pituuden vaihtelevan normaalista kolmivuotisesta opiskelusta, jonka opiskelijat voivat myös itse päättää. Näin ollen, opiskelijalla on täysi vapaus oman etenemisensä tahdittamisessa. (Olkinuora, Tuittu, Klemelä, Leppänen & Aro 2007). Opiskelija on suorittanut lukiokoulutuksen hyväksytysti siinä vaiheessa, kun hän on suorittanut vähintään 75 lukiokurssia sekä kaikkien oppiaineiden vaadittamat oppimäärät. (Opetushallitus 2011).

Luokattomuuden yksi positiivisista muutoksista on myös ylioppilas kirjoitusten suorittaminen hajautetusti, eli kirjoituksia voi suorittaa sekä keväällä, että syksyllä, oman opiskelun vauhdin mukaan. Tämän takia myös lukion suorittamiseen kuluva aika on opiskelijan omissa käsissä. Se yleensä kestää 3 vuotta, mutta vauhdin voi asettaa itselleen nopeammaksi taikka hitaammaksi, mikä tarjoaa vielä enemmissä määrin vapautta omien opintojen suorittamiseen (Olkinuora, E., Tuittu, A., Klemelä, K., Leppänen, R. & Aro, K. 2007).

Pysyviä opetusryhmiä ei myöskään lukiossa ole, vaan sen suorittaminen tapahtuu jokaisen lukion oman kurssitarjottimen kautta, jonka avulla opiskelija pystyy päättämään, haluaako käydä lukion hitaammalla neljän vuoden syklillä, normaalilla kolmen vuoden syklillä vai nopeutettuna vain kahdessa vuodessa. Tällöin opiskelija mahdollisesti joutuu hyppimään eri ryhmien välillä, joten tarkemmat opetusryhmät eivät toimisi (Koistinen 2010). Lukion suorittaakin sen jälkeen, kun opiskelija on saanut kerättyä 75 täysin suoritettua kurssia sekä on hyväksytysti suorittanut lukion asettamat pakolliset kurssit valituista oppiaineista (Opetushallitus 2011).

Opetussuunnitelman perusteilla on yhteiskunnallisesti erittäin tärkeä merkitys. Niistä pystytään lukemalla löytämään sen hetkisen yhteiskunnan ihanteellisen ihmiskäsityksen ja sen, millaisia arvoja ja keskeisiä käsityksiä yhteiskunnassa sillä hetkellä on käytössä. Opetussuunnitelman ollessa yleinen asiakirja, nämä arvot on yleisesti esitetty neutraalina totuuden oloisina asioina (Saari, Tervasmäki & Värri 2017. 83.) Tämä tarkoittaa sitä, että opetussuunnitelman perusteissa asiat esitetään erittäin abstraktisti ja hienovaraisesti, mikä tekee perusteissa olevista itsensä kehittämisestä, elinikäisestä oppimisesta ja maailmankatsomuksen ymmärtämisestä neutraaleja ja ympäröiväisiä käsitteitä, joita voidaan helposti muotoilla ymmärrettäväksi millaisessa yhteiskunnallisessa virrassa vain. Tällaista

opetussuunnitelman perusteiden kirjoitusmuotoa onkin kutsuttu käsitteellä ”opetussuunnitelmarunous”, koska yhteydet käytännönläheiseen toimintaan ovat olleet erittäin hämäriä (Saari, Tervasmäki & Värri 2017. 83–84.)

2.2 Lukiouudistus 2016

Lukiouudistuksia ei ole tapahtunut Suomessa siten vuoden 2003 lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteiden julkaisemista, kunnes vuonna 2015 vuonna julkaistiin ensimmäistä kertaa uudet opetussuunnitelman perusteet, jotka otettiin 2016 vuonna käyttöön. (Opetushallitus 2023). Kyseessä oli yksi isoimmista muutoksista lukiokoulutuksessa siten vuoden 2003 opetussuunnitelman perusteiden tuloa ja uudistukseen liittyi monenlaisia uudistuksia.

Valmistellessaan uusia lukion opetussuunnitelman perusteita, Opetus- ja kulttuuriministeriö, eli OKM, julkaisi asiakirjan Tulevaisuuden Lukio. Tämän asiakirjan tarkoituksena oli luoda uudenlaiset tuntijaot lukioihin ja niitä oli asiakirjassa kolme erilaista vaihtoehtoa ja näistä yhtä oli tarkoitus käyttää tulevassa vuoden 2016 uudistuksessa. (Lyytikäinen 2020, 9). Tästä samasta dokumentista löytyy julkilausunto lukion keskeisimmistä tavoitteista, jotka ovat yleissivistävän koulutuksen vahvistaminen sekä jatko-opintoihin valmentaminen. Näillä tavoitteilla lukiokoulutus pyrki vastaamaan alati muuttuviin työmarkkina olosuhteisiin. Opiskelijoiden valinnanvapaus sekä tietotekninen kehitys globalisoituvassa maailmassa ovat osana näihin työmarkkina olosuhteisiin. (Lyytikäinen 2020, 10).

Ylioppilastutkintolautakunta kertoi omassa lausuntoyhteenvedossaan, että vanha tuntijako ja tavoitteet eivät olleet enää nykyisellään tarpeeksi muuttuvassa yhteiskunnassa, joten niitä piti päivittää. Ylioppilastutkinto ei itsessään ollut enää riittävä mittaamaan laaja-alaisesti tarvittavaa yleissivistystä, kun oppilaat joutuivat valitsemaan itselleen kolmesta neljään ainetta, joihin keskittyivät omassa tutkinnossaan. Tähän ongelmaan, liikenne- ja viestintäministeriö kehitti integraation kautta tehtäviä teemaopintoja, että niihin liittyviä tehtäviä, mitkä auttaisivat opiskelijoita tulevaisuuden jatko-opintoja miettiessä, että antaisivat laaja-alaisen yleissivistyksen tason. Kuitenkin samasta lausunnosta löytyy myös sanelema taidoista, joita ei voi pelkästään mitata ylioppilaskokeella. (Lyytikäinen 2020, 11). Tämän lausunnon huomioon ottaen, OKM:n opetussuunnitelman perusteissa on kirjattu se, että opiskelijavalintoihin käytetään enemmän määrin ylioppilastodistuksen painoarvoa ja todistuvainnoilla valittaisiin valtaosa ensimmäistä opiskelupaikkaansa hakeville opiskelijoille. (Lehtonen, 2023. 53).

OAJ toi vielä omassa lausunnossaan esille sen, miten tärkeää lukiouudistuksen kautta olisi tarjota riittävä yleissivistyksen taso, jotta opiskelijat pärjäisivät tulevissa jatko-opinnoissa, elinikäisessä oppimisessa ja tulevissa uravalinnoissaan. Tämä on edelleen yksi lukion perustavanlaatuisista tehtävistä ja tämä vaarantuisi liiallisella valinnanvapaudella, koska oppilaat pystyisivät valinnoillaan sulkemaan opinnoistaan pois tärkeitä asioita. OAJ:n mukaan tästä kärsisivät eniten pienet lukiot, joiden resurssitarve pitäisi mahdollistaa, jotta joustavat ammatinmuutokset, että jatko-opintoihin siirtyminen suhteellisen joustavalla tavalla olisi kunnossa. (Lyytikäinen 2020, 11).

Yleiseltä osalta, lukion opetussuunnitelman perusteiden uudistamisen kautta asiakirjaan tuotiin uudenlaisia käsitteitä, mutta tarkemmalla

lukemisella, nämä kyseiset ilmiöt eivät ole välttämättä kovinkaan uusia. Esimerkiksi, uudemman 2015 vuoden opetussuunnitelman perusteiden kohdalla puhutaan teemaopinnoista, kun taas vanhemmassa 2003 vuoden perusteissa puhutaan aihekokonaisuuksista. Nämä itsessään ovat hyvinkin samankaltaisia, mutta niiden erona toimii oppiainerajoja ylittävä oppiminen ja oppilaan omavarainen, sujuva valinnanvapaus. (Lyytikäinen 2020, 14).

Valinnaisuutta on kuitenkin kritisoitu opetussuunnitelman osalta, koska sen on nähty haastavan lukion perustavanlaatuisen tavoitteen: Vankan yleissivistyksen pohjan luominen. Pakollisuus tiettyjen kurssien suorittamiseen on nähty auttavan yleissivistyksen pohjan luomisessa ja monipuolisen osaamisen varmistamisessa. Tämän pakollisuuden osalta on myös positiivista se, että se vähentää oppilaiden eriarvoisuutta, jotta kaikki opiskelijat saavat samat mahdollisuudet jatko-opintoja ajatellen. Nämä opinnot paineistavat ja ohjaavat monien opiskelijoiden valinnaisuutta yhä edelleen, johon pakolliset aineet voisivat tuoda helpotusta ja tasa-arvo pääsisi helpommin toteutumaan. Tämä on huomion arvoista, varsinkin niiden aineiden kohdalla, kuten matemaattiset aineet, joista opiskelija voi saada erityisen paljon pisteitä jatko-opintoja varten. (Salmenkivi, 2013).

2.3 Lukio opiskelijoiden opintojen osana

Peruskoulun 9. luokan keväällä jokaiselle opiskelijalle annetaan mahdollisuus valintaan. Jokaisen kuuluu valita kahdesta toisen asteen koulutus polusta, ammatillinen koulutus taikka lukio, johon haluaa peruskoulun päätyttyä lähteä opiskelemaan. Vuoden 2021 elokuussa

Suomen lakiin lisättiin momentti oppivelvollisuuslaista, mikä velvoittaa jokaisen uuden toiselle asteelle siirtyvän opiskelijan hakemaan joko lukiokoulutukseen tai ammatilliseen koulutukseen, koska oppivelvollisuutta on jatkettu 18 ikävuoteen asti. (Oppivelvollisuuslaki 1214/2020). Oppivelvollisuuden voi myös suorittaa muutamilla muillakin tavoilla, mutta keskityn tässä luvussa lukion osaan oppivelvollisuuden ympärillä.

Lukiokoulutus on merkittävä vaihe opiskelijoiden akateemisella polulla, ja se kestää yleensä neljä vuotta. Lukiokoulutuksen tavoitteena on toimia sillanrakentajana peruskoulutuksen ja korkea-asteen opintojen tai työelämän välillä. Tänä aikana opiskelijat kokevat merkittävää henkilökohtaista ja älyllistä kehitystä, jotka valmistelevat heitä tuleviin pyrkimyksiin. Lukio tarjoaa laajan valikoiman oppiaineita ja harrastusmahdollisuuksia tukemaan monipuolista opetusta, edistäen sosiaalisia taitoja, kriittistä ajattelua ja erikoistunutta osaamista (Johnson, 2018; National Research Council, 2012).

Lukiot tarjoavat rakenteellisen opinto-ohjelman, joka sisältää ydinaineita, kuten matematiikkaa, luonnontieteitä, äidinkieltä ja kirjallisuutta sekä yhteiskuntaopintoja. Nämä oppiaineet luovat perustan opiskelijoiden tiedoille ja taidoille, edistäen luku- ja kirjoitustaitoa, numerotaitoja, tieteellistä tutkimusta ja ymmärrystä yhteiskunnasta ja historiasta. Lisäksi lukiot tarjoavat usein valinnaisia kursseja, joissa opiskelijat voivat tutkia omia kiinnostuksenkohteitaan, kuten taiteita, musiikkia, liikuntaa, vieraita kieliä ja ammatillisia aineita (Ministry of Education and Culture, 2014; Salmela-Aro, Savolainen, & Holopainen, 2020).

Lukiokoulutus pyrkii luomaan positiivisen ja osallistavan oppimisympäristön, joka tukee opiskelijoiden akateemisesta kasvua ja henkilökohtaista

hyvinvointia. Lukioissa on yleensä omistautuneita opettajia ja henkilökuntaa, jotka tarjoavat opiskelijoille ohjausta ja tukea heidän lukio-opintojensa aikana. Luokkahuoneopetusta täydennetään erilaisilla opetusmateriaaleilla, kuten oppikirjoilla, verkkomateriaaleilla ja teknologisilla työkaluilla, mikä mahdollistaa vuorovaikutteisia ja osallistavia oppimiskokemuksia (Hämäläinen, Vainikainen, & Malmberg, 2019; Tella, 2020).

Arviointi on keskeisessä roolissa lukiokoulutuksessa, sillä se mittaa opiskelijoiden edistymistä ja oppimisen tasoa. Arviointimuotoja voivat olla tentit, projektityöt, esitykset ja tutkielmat. Lukiot käyttävät yleensä arviointijärjestelmää opiskelijoiden suoritusten arvioimiseen, joka voi sisältää kirjainarvosanoja, numeropisteitä tai muita arviointikriteerejä. Arvosanajärjestelmä auttaa seuraamaan opiskelijoiden akateemisia saavutuksia ja toimii perustana korkeakouluun hakeutumiselle tai tuleville työmahdollisuuksille (Finnish National Agency for Education, 2021; Järvenoja & Järvelä, 2020).

Lukiot kannustavat opiskelijoita osallistumaan vapaa-ajan toimintoihin, jotka edistävät sosiaalisia, fyysisiä ja luovia taitoja. Näihin toimintoihin kuuluvat urheilujoukkueet, kerhot, yhteisöpalveluprojektit, esittävät taiteet ja opiskelijakunnan toiminta. Osallistuminen vapaa-ajan toimintoihin auttaa opiskelijoita kehittämään johtamistaitoja, tiimityötä, ajankäytön hallintaa sekä luomaan yhteenkuuluvuuden tunnetta kouluyhteisössä (Salmela-Aro, Tynkkynen, & Vuori, 2020; Välijärvi ym., 2016).

Nuoret opiskelijat pitävät yleisesti koulunkäynnistä, kuten aikaisemmin on mainittu, ja tätä tukee sekä Hyvinvointitutkimus (2012), että Kouluterveyskysely (2021). Tämä koulunkäynnin kiinnostavuus ja

haluttavuus on noussut 2000-luvun aikana paljon ja erot tasoittuvat opiskelujen pidentyessä toiselle sekä kolmannelle vuodelle. Tätä voi osaltaan selittää se, että toiselle asteelle siirryttäessä se on monelle nuorelle ensimmäinen kerta, kun he voivat valita oman oppimisympäristönsä tietojensa ja taitojensa mukaan, mikä itsessään lisää koulun viihtyisyyttä (Laitinen 2012). Kiusaamisen osalta suomalainen lukio-opiskelu on onnistunutta ja kiusaaminen onkin erittäin harvinaista muihin koulutustasoihin verrattuna. Vain n. 0,2 prosenttia vastanneista kertaa kiusaamisen olevan useampia kertoja viikossa, kun taas kaikki kiusatuksi tunteneet oppilaat pysyvät alle 10 prosentissa. Kiusaaminen on lukiossa paljon henkempää, enemmän kuin fyysistä, mikä kertoo sen vähyydestä, kun Hyvinvointitutkimus (2012) otetaan huomioon. (Laitinen 2012).

Lukiokoulutus mielletään hyvin positiivisena asiana, mutta samalla siitä puhutaan erittäin vaativana ja paljon aikaa vievänä prosessina, jossa opiskelijan tulee itsenäistyä suhteellisen nopealla tahdolla. Samaan aikaan kun henkinen ja yhteisöllinen tuen määrä opetushenkilökunnalta pienenee, kasvaa samalla koulutuksen vaatimukset sekä hyvistä arvosanoista tuleva kilpailu muiden opiskelijoiden kanssa (Salmela-Aro 2014). Lukion itsenäistymiseen johtava opiskelu tulee esille varsinkin opiskelijoiden itsensä päätösvallassa olevien kurssien tekemisen ja niissä menestymisen kautta sekä oman päätäntävällän alla olevan lukujärjestyksen luomisen ja siinä pysymisen lähtökohdista. Kaiken tämän jälkeenkin, painetta luodaan menestymiseen ylioppilas kokeilla. (Koistinen 2010). Nykypäivänä varsinkin mediassa erittäin paljon esillä on ollut se, kuinka paljon ylioppilaskokeissa menestyminen voi auttaa jatko-opiskelupaikkaa hakiessa. Esimerkiksi luonto- ja matemaattisalojen osalta opiskelemaan on päässyt jopa yhden hyvän arvosanan turvin, mikä itsessään on lisännyt tavoitetta suoriutua ylioppilaskirjoitusten osalta hyvin (Vatanen, P 2017. Yle).

Opiskelijan koulupolku on jokaisella omanlaisensa ja se ei tasaisesti etenevä monellakaan. Tärkeimpiä elämänoppeja onkin oppia lieventämään

stressaavaa kuormitusta ja käsittelemään eteen tulevia vaikeuksia ja tapahtumia. On henkilön oma asiansa yrittääkö vältellä näitä asioita vai kohdata ne suoraan. Omien voimavarojen tunnistaminen ja oman jaksamisen analysoiminen verrattuna kohdattavaan asiaan on oppilaalle erityisen tärkeä asia oppia itsensä kehittäminen aikana. Näiden asioiden arvioittaminen sekä tunnistaminen auttaa opiskelijaa sopeutumaan asioihin psykologisesti, että menestymään opinnoissaan (Heppner & Lee 2009.)

3. TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYYS

Tutkimukseni tarkoituksena on kuvata lukiota opetussuunnitelmien sekä lukiolaisten kokemusten valossa. Tutkimukseni on näin kaksiosainen. Aluksi haluan kuvata vuode 2016 opetussuunnitelman sisältöä ja sen muutosta vuoden 2015 opetussuunnitelmaan nähden. Se jälkeen tarkastelen lukiolaisten kokemuksia nykyisestä lukiosta ja sen vaatimasta opiskelusta.

Tutkimuksessa on kaksi päätutkimusaluetta ja niillä on omat tutkimuskysymykset.

Ensimmäinen tutkimusalue on lukion opetussuunnitelma, ja olen asettanut sille kaksi tutkimuskysymystä:

1. Millainen on vuoden 2016 lukio opetussuunnitelma yleissivistävyydeltään, arvopohjaltaan, toimintakulttuuriltaan ja arvioinnille asetetuilta tavoitteiltaan?

Opetussuunnitelman ollessa hyvän kansalaisen mittari ja se näyttää sen, mitä henkilöltä haetaan ihanne kansalaisen tavoitteen saavuttamiseksi (Saari, ym. 2017), onkin kiinnostava nähdä, miten vuoden 2016 voimaan tulleen opetussuunnitelman mukaan tällainen kansalainen kuvaillaan ja

minkälaisia arvoja, taitoja sekä muita aatteita tähän kansalaisen kuvaukseen liittyy. Ovatko 10 nämä arvot ja aatteet juuri hankalasti ymmärrettäviä ja abstrakteja vai ovatko ne konkreettisempia ja ymmärrettäviä käytännöllisellä tasolla?

2. Miten vuoden 2016 lukion opetussuunnitelma eroaa vuoden 2005 lukion opetussuunnitelmasta em. sisältöjen osalta?

Opetussuunnitelman perusteiden uusiutuessa noin 10 vuoden syklin tahdilla, monet opiskelijat joutuvatkin opiskelemaan koulu-uransa aikana kahden opetussuunnitelman perusteiden mukaan, mikä voi olla monella tietynlainen shokki, koska kaksi opetussuunnitelman perustetta voi erota toisistaan huomattavankin paljon. Arvot sekä sisällölliset oppiaine asiat voivat näin ollen muuttua radikaalisti (Rokka 2011. 20.) Tämä itsessään johtuu siitä, että opetussuunnitelman perusteiden ollessa se johtava ilmiö siitä, millä tavalla ympäröivän yhteiskunnan arvomaailma ja asenteet ovat muuttuneet (Saari, Tervamäki & Värri 2017.), voivat asenteet ja arvot muuttua hyvinkin paljon tuon 10 vuoden syklin sisällä. Tämä itsessään onkin mielenkiintoinen tutkimuksen kohde. Vertailemalla kahta eri aikoihin sijoittuvaa opetussuunnitelmaa, voidaan näistä mahdollisesti havaita niitä asenteita ja arvoja, jotka ovat olleet sen aikaisen yhteiskunnan hyväksymiä ja ylläpitämiä. Onkin mielenkiintoista nähdä, onko yhteiskunnassa ollut tarvetta uudistua vuoden 2006 ja 2016 vuoden välissä.

Toinen tutkimusalue on lukiolaisten oppimispolku heidän kokemustensa mukaan. Olen asettanut kaksi tutkimuskysymystä:

1. Millaiset ovat lukion vaatimukset opiskelijoiden kokemusten mukaan?
2. Millaisia eroja on eri vuosiluokilla opiskelevien opiskelukokemuksissa?

4. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Laadullinen tutkimus

Laadullinen tutkimus on menetelmä, joka keskittyy syvälliseen ymmärtämiseen, tulkintaan ja kuvailuun. Sen tavoitteena on selvittää, miten ihmiset kokevat ja ymmärtävät maailmaa ympärillään tutkimalla kontekstia, vuorovaikutusta ja merkityksiä (Creswell, 2013; Denzin & Lincoln, 2018).

Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on usein vastata tutkimuskysymyksiin, jotka liittyvät monimutkaisiin ilmiöihin, joita ei voida selittää pelkästään numeerisilla tai tilastollisilla tiedoilla. Sen tavoitteena on saada syvällisempi ymmärrys tutkittavasta ilmiöstä, mukaan lukien ihmisten ajatukset, tunteet, uskomukset ja kokemukset. Tutkimus voi keskittyä esimerkiksi kulttuurisiin käytäntöihin, sosiaalisiin rakenteisiin, vuorovaikutukseen tai yksilön elämäkokemuksiin (Merriam & Tisdell, 2015).

Laadullisessa tutkimuksessa tietoa kerätään usein haastattelujen, havainnoinnin, fokusryhmien tai dokumenttien analyysin avulla. Tutkimusaineisto koostuu yleensä laadullisesta tiedosta, kuten sanallisista kuvauksista, lainauksista ja havainnoista. Tämä aineisto analysoidaan sitten teemojen, kategorioiden tai merkitysten tunnistamiseksi (Charmaz,

2014). Analyysimenetelmiin kuuluvat teema-analyysi, sisällönanalyysi ja tulkinnallinen fenomenologinen analyysi (Silverman, 2017).

Eettiset näkökohdat ovat keskeisessä asemassa laadullisessa tutkimuksessa. Tutkijoiden on hankittava informoitu suostumus, säilytettävä luottamuksellisuus, valittava ja rekrytoitava osallistujat huolellisesti sekä otettava huomioon roolinsa luottamuksen rakentamisessa osallistujien kanssa (Morse ym., 2002). On myös tärkeää, että tutkijat ovat tietoisia omista ennakkoluuloistaan ja heijastavat sitä, miten omat näkökulmat voivat vaikuttaa tutkimusprosessiin (Patton, 2014).

Laadullisella tutkimuksella on monipuolisia sovelluksia eri aloilla. Sitä käytetään yleisesti sosiaalitieteissä, humanistisissa tieteissä, terveystieteissä, koulutuksessa, liiketaloudessa, markkinoinnissa ja politiikan kehittämisessä (Flick, 2018). Sen vahvuutena on kyky tuottaa rikasta, yksityiskohtaista ja syvällistä tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Se auttaa paljastamaan monimutkaisia yhteyksiä, kuvaamaan sosiaalisia prosesseja ja tuottamaan uutta teoreettista ymmärrystä (Denzin & Lincoln, 2018). Laadullinen tutkimus voi myös tunnistaa uusia tutkimuskysymyksiä ja hypoteeseja, jotka ohjaavat jatkotutkimusta.

Kuitenkin laadullisella tutkimuksella on myös rajoituksia. Tutkimusaineiston laatu voi vaihdella, eikä tuloksia välttämättä voi yleistää suuremmalle väestöjoukolla. Laadullisen tutkimuksen tekeminen vaatii aikaa ja vaivaa aineiston keräämiseen, analysointiin ja tulkintaan. Lisäksi tutkijan subjektiivisuus ja tutkimuskonteksti voivat vaikuttaa tuloksiin (Creswell, 2013).

Yhteenvetona voidaan todeta, että laadullinen tutkimus tarjoaa arvokkaan lähestymistavan monimutkaisten ilmiöiden ja ihmisten kokemusten

ymmärtämiseen. Se täydentää numeerisiin tietoihin perustuvaa kvantitatiivista tutkimusta ja auttaa luomaan syvällistä tietoa ja ymmärrystä tutkimuskohteesta. Laadullisen tutkimuksen menetelmiä voidaan soveltaa eri aloilla, kuten sosiaalitieteissä, terveystieteissä, koulutuksessa ja liiketaloudessa (Merriam & Tisdell, 2015).

4.2 Tutkimusaineisto ja sen hankinta

Aineistonkeruu menetelmäksi valitsin tähän tutkimukseen kysymyslomakkeella suoritettavan keruun. Tämä menetelmä oli ominaisin tapa kerätä opiskelijoilta heidän omanlaisiaan vapaasti kerrottuja vastauksia.

Kysymyslomake on yksi yleisesti käytetyistä aineistonkeruumenetelmistä eri tutkimusaloilla (Babbie, 2016; Dillman, Smyth & Christian, 2014; Fowler, 2013; Oppenheim, 1992; de Vaus, 2014). Se on järjestelmällinen tapa kerätä tietoa vastaajilta kysymysten avulla. Kysymyslomake voi olla perinteinen paperilomake tai sähköinen versio, kuten verkkokysely (Babbie, 2016).

Kysymyslomakkeen käyttöä aineistonkeruumenetelmänä voidaan perustella useilla syillä. Ensimmäkin se mahdollistaa suuren määrän vastauksia suhteellisen lyhyessä ajassa. Kysymyslomakkeen avulla voidaan tavoittaa laaja otos vastaajia, mikä voi edistää tutkimuksen edustavuutta ja yleistettävyyttä (Babbie, 2016; Dillman ym., 2014).

Toiseksi kysymyslomake antaa tutkijalle mahdollisuuden kerätä kvantitatiivista tietoa. Suljetut kysymykset, joissa vastaajat valitsevat valmiista vaihtoehdoista, voivat helpottaa vastausten analysointia ja tilastollista käsittelyä. Tällainen tieto voi tarjota numeerisia tuloksia ja tilastollista pohjaa tutkimuksen päätelmille (Fowler, 2013).

Kysymyslomakkeen avulla voidaan myös kerätä laadullista tietoa. Avointen kysymysten tai vapaamuotoisten vastausten kautta tutkija saa mahdollisuuden saada yksityiskohtaisempia ja monipuolisempia vastauksia. Tällainen tieto voi auttaa tutkijaa ymmärtämään vastaajien näkemyksiä, kokemuksia tai mielipiteitä syvällisemmin (Dillman ym., 2014; Oppenheim, 1992).

Kysymyslomakkeen käytössä on kuitenkin myös haasteita. Vastaajien motivaatio täyttää lomake voi vaihdella, mikä voi vaikuttaa vastausten luotettavuuteen. Tästä syystä tutkijan on tärkeää suunnitella kysymykset houkutteleviksi ja selkeiksi vastaajille (de Vaus, 2014).

Toiseksi kysymyslomakkeen suunnittelussa on otettava huomioon kysymysten asettelu ja järjestyksen vaikutus vastauksiin. Esimerkiksi, johtavat tai monitulkintaiset kysymykset voivat vääristää tuloksia. Huolellinen suunnittelu ja esitestaus voivat auttaa tunnistamaan ja korjaamaan tällaiset ongelmat (Oppenheim, 1992).

Lisäksi kysymyslomakkeen keräämiä tietoja on joskus vaikea tarkistaa tai varmistaa vastaajilta. Tämä voi aiheuttaa luotettavuuteen liittyviä haasteita. Tutkijan on tärkeää olla tietoinen näistä rajoituksista ja harkittava muita aineistonkeruumenetelmiä, kuten haastatteluja tai havainnointia, tarvittaessa (Babbie, 2016; de Vaus, 2014).

Kaiken kaikkiaan kysymyslomake on kätevä ja tehokas aineistonkeruumenetelmä, kun tutkittavat aiheet tai tutkimuskysymykset sopivat sen käyttöön. Tärkeää on kuitenkin suunnitella kysymykset huolellisesti, varmistaa vastaajien luotettavuus ja tulkita tulokset asianmukaisesti (Fowler, 2013; Dillman ym., 2014).

4.3 Tutkimushenkilöt

Tutkimushenkilöinäni tässä tutkimuksessa toimivat lukiossa opiskelevat nuoret. Näiden lukio-opiskelijoiden vastausten määrä on 16 ja näistä vastauksista rakennan tutkimukselleni aineistopohjan.

Alkuperäisesti, tarkoituksena oli ottaa yhdestä lukiosta noin luokallinen, (16–20), oppilaita aineistoksi, mutta vähäisen osallistuvuuden takia jouduin ottamaan mukaan toisen lukion oppilaita, jotta saisin tarpeeksi kattavan määrän opiskelijoita tutkimusta varten ja jotta tutkimustulokset olisivat mielekkäämpiä lukea.

Tutkimushenkilöt ovat saaneet kysymyslomakkeen oman lukionsa rehtorin välityksellä ja ovat pystyneet vastaamaan tähän kyselyyn omalla ajallaan ja milloin se on heille parhaiten sopinut. Ainoa isompi tutkimushenkilöihin vaikuttava asia on ollut kyselylomakkeen lähetysaika, joka on sattunut ikävä kyllä ylioppilaskirjoitusten aikaan, jolloin 3. vuosiluokan on ollut hankala vastata kyselyihin kirjoitusten tuottaman työn takia.

Tutkimuksessa olen numeroinut jokaisen vastaajan numerolla, joka vastaa hänen paikkaansa vastausten lähetyjärjestyksessä, eli ensimmäisenä kyselylomakkeeseeni vastannut opiskelija on numerolla 1., toisena vastannut numerolla 2., jne. Käytän tätä numerointia tulossitaattien yhteydessä, kun esitän opiskelijoiden omia mielteitä ja ajatuksia tutkimuksen tuloksia kertoessa.

4.4 Aineiston analyysi

Laadullisessa tutkimuksessa voidaan käyttää monenlaisia analyysi menetelmiä, riippuen siitä mitä halutaan tutkia ja mistä näkökulmasta tutkittavaa ilmiötä haluaa analysoida. Perusanalyysimenetelmä laadullisen tutkimuksen osalta on sisältöanalyysi. Sisältöanalyysi voi toimia tutkimuksessa yksittäin käytettävänä metodina tai sen voi toimia erittäin väljänä teoreettisena viitekehyksenä tutkimuksen ympärillä, jossa siihen liitetään muita erilaisia metodeja sitä tukemaan (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Perusanalyysimenetelmällä tarkoitetaan sitä, että sisältöanalyysin toimiessa nähdyn, kuullun taikka kirjoitetun aineiston analyysin teoreettisena kehyksenä, perustuu jokainen analyysimenetelmä juuri sisältöanalyysiin tavalla taikka toisella (Tuomi & Sarajärvi 2018.)

Laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmät jaetaan useasti kahteen erilaiseen ryhmittymään: Niihin, joita ohjaa tietty teoreettinen pohja ja niihin, joissa ei ole nähtävillä selkeää teoreettista ohjautuvuutta, mutta niihin pystyy lisäämään vapaasti melkein pä minkälaisen teoreettisen taikka

epistemologisen lähtökohdan (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Sisältöanalyysi itsessään kuuluu jälkimmäiseen ryhmään (Tuomi & Sarajärvi 2018.)

Yksi isoimmista tapauksista, mikä tutkijan täytyy huomioida, on liiallisen kiinnostavan materiaalin tutkiminen. Tällä tarkoitetaan sitä, että aineistoa analysoidessa tutkija voi törmätä monenlaisiin kiinnostaviin asioihin, mikä voi pahimmillaan ohjata tutkimuksen tekemistä eri suuntaan kuin tutkija on aikaisemmin ajatellut. Tutkimuksen jäsentely ja tarkentaminen on erittäin tärkeää juuri tästä syystä, että tutkijan asettamat kysymykset tutkimukselleen eivät lähde leviämään siihen kuulumattomien tietojen takia (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Mielenkiintoinen, mutta tutkimukselle hyödytön, materiaali täytyykin vain pystyä sivuuttamaan ja jättämään mahdollisille myöhemmille tutkimuksille. Tutkimuskysymykset ja ongelmat ovat tätä varten tehtyjä, jotta tutkija pystyy hankkimaan omaan tutkimukseensa tarpeellisia asioita aineistosta eikä lähde liikaa pois aiheen piiristä. Näiden pitääkin olla yhteydessä itse kiinnostukseen (Tuomi & Sarajärvi 2018.)

Luokittelu on kaikista yksinkertaisin muoto tekniikasta, jossa aineistosta kerätään erilaisia luokkia ja niitä verrataan keskenään, kuinka monesti ne esiintyvät 16 aineistossa. Tästä voidaan tehdä taulukointia ja luokittelua pidetäänkin enemmän kvantitatiivisen tutkimuksen tekniikkana (Tuomi & Sarajärvi 2018.)

Teemojen mukaan tehtävä analyysi on lähellä luokittelua, mutta analysointi kohdistuu teemoihin ja mitä kustakin teemasta aineiston pohjalta sanotaan. Tässä menetelmässä aineisto luokitellaan ryhmiin erilaisten aihepiirien kautta. Aineisto voidaan ryhmittää ennen teemojen etsimistä, esimerkiksi vastaajien sukupuolen mukaan. Aineistosta etsitään näin ollen tukevia näkemyksiä teemojen sisällä (Tuomi & Sarajärvi 2018.)

Olen näin ollen valinnut aineiston analyysimenetelmäksi laadullisen sisältöanalyysin, jossa tutkailen opetussuunnitelmien välisiä eroavaisuuksia ja samankaltaisuuksia luokittelun kautta, missä etsin mielenkiintoisia ja tutkimuskysymyksiini kuuluvia asioita ja kuinka paljon niitä löytyy aineistosta ja vertailen näitä kahta opetussuunnitelman perustaa keskenään toisiinsa.

Teemoittelua pyrin käyttämään tutkiessani jokaista tutkimushenkilöäni, joilta olen saanut vastauksen kysymyslomakkeeseeni ja luokittelen heidän kertomuksissaan nousseita asioita yhteen ja tutkin, kuinka usein tämänkaltaiset asiat taikka teemat nousevat heidän vastauksissaan esille sekä haen tukea tutkimuskysymyksilleni näiden tutkimushenkilöiden vastausten kautta.

4.5 Luotettavuuden ja eettisyyden arviointia

Etiikka vaikuttaa jokaisen ihmisen yleisessä elämässä ja se on meille osa jokaista arkipäivää. Tämän avulla ihmiset pyrkivät löytämään kaikista parhaimman vaihtoehdon eettisiin ongelmiinsa (Etene 2011.)

Tieteellisessä etiikassa tällä tarkoitetaan eettisiä kysymyksiä, joita nousee tietyissä vaiheissa tutkimuksen teon aikana ja ne liittyvät erityislaatuiseen tutkittavaan asiaan. Tämän takia tutkijalta vaaditaan hyviä toimimistapoja, tieteellisen tiedon ymmärrystä sekä tarvittavien taitojen omaksumista, jotta oma tutkimus on mahdollisimman hyvällä eettisellä pohjalla (Kuula 2006).

Tästä pohjasta rakennetaan myös tutkijan luottamus- ja yhteistyösuhde tutkittavan aineiston välille. Jotta tutkimus olisi tarpeeksi hyvällä luotettavuudella, pitää siinä oleva eettisyys näkyä ja olla kunnossa (Etene 2011.)

Tutkimuksessa on käytetty ihmistutkimukseen liittyviä eettisiä periaatteita. Tutkimukseen osallistuminen on ollut jokaiselle tutkittavalle täysin vapaaehtoista, eikä siihen ole ollut pakko osallistua. Aineistonkeruu menetelmässä ja aineiston hankinnassa on kerrottu osaa ottavalle, mihin aineistoa kerätään ja millä tavoin siitä saatua informaatiota käytetään tutkimuksen osalta sekä mitä vastauksille käy tutkimuksen jälkeen (Kohonen, Kuula-Luumi & Spoof 2019).

Tutkimuksessa on myös huomioitu tiettyjen lukio-opiskelijoiden olevan vielä vastausvaiheessa alle 18-vuotiaita eli alaikäisiä. Tämä on myös huomioitu tutkimuksen vapaaehtoisuudessa ja itsemääräämisoikeudessa olla vastaamatta tai vastata tutkimukseen omalla tavallaan. Tutkittavien huoltajilta asiasta ei ole tämän enempää informoitu, koska kaikki vastaajat ovat jo yli 15-vuotiaita sekä kyseessä ei ole suuren vastaaja määrän omaava kysymyslomake (Kohonen, ym. 2019).

Tutkimus on myös toteutettu siten, että yhdellekään tutkittavalle ei ole aiheutunut kysymyksistä riskiä, vahinkoa taikka muuta haittaa, kuten tunnistettavuutta. Jokaisella tutkittavalla on myös ollut mahdollisuus olla vastaamatta tai jättää vastaamatta tutkimukselle epäolennaisempiin kysymyksiin (Kohonen, ym. 2019).

5. TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimuksessani tutkin sitä, millaisia lukion opetussuunnitelman perusteet ovat keskenään sekä millaisena opiskelupaikkana lukiossa opiskelevat nuoret mieltävät lukion ja millainen paikka lukio yleisesti mielletään. Ensimmäisessä luvussa, 5.1, tutkin lukion opetussuunnitelmia ja sitä, miten ne eroavat tai ovat samankaltaisia toistensa kanssa.

Toisen luvun, 5.2, alaluvussa, 5.2.1, kerron yleisesti siitä, mitä tuntemuksia lukiosta opiskelijoille on, millaista siellä on opiskella sekä kuinka he siellä viihtyvät ja toisessa alaluvussa, 5.2.2, tarkastelen vielä, onko vuosiluokkien välillä eroja viihtyvyyden, opiskelujen tai muun lukioon liittyvän välillä vai ovatko tulokset samankaltaisia siitä riippumatta.

5.1 Lukion opetussuunnitelmat

Vuonna 2016 kaikissa Suomen lukioissa otettiin käyttöön 2015 vuonna valmistunut uudistettu lukion opetussuunnitelman perusteet. Jaan tässä luvussa valitsemiani osioita vuoden 2016 opetussuunnitelman perusteista ja miten ne on samaisessa asiakirjassa tuotu esille.

Opetussuunnitelman sisällön kohdalla on kirjattu kaikki se, mitä opetussuunnitelman perusteiden tulee kaiken kaikkiaan sisältää. Vuoden 2016 opetussuunnitelman perusteiden sisällöistä mielenkiintoisimpana ovat muutokset siihen, että jokaisella oppilaitoksella on täysivollisuus tehdä kiusaamista, syrjintää ja häirintää ehkäisevä toimintasuunnitelma, joka avulla oppilaita voidaan suojella. Tähän liittyen, myös kurinpidollisista

menetelmistä kiusaamistapauksissa on oltava voimassa olevat asiakirjat, joista Opetushallitus (2015) on sanonut opetussuunnitelman perusteissa: ”*-koulutuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä-*.” ja ”*- koulutuksen järjestäjän tulee laatia ja ohjeistaa opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista.*” Viimeisenä tärkeämpänä asiana on tasa-arvosuunnitelma. Tasa-arvosuunnitelma on käytössä jokaisessa koulutuksen tasolla ja sen tehtävä on luoda miehille, että naisille saman arvoinen oppimisympäristö ja yhtäläiset mahdollisuudet oppimiseen. Tämän asiakirjan uusimisväli on kolmen vuoden sykleissä, kuten Opetushallitus (2015) sen on kirjannut opetussuunnitelman perusteisiin: ”*- koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että vuosittain laaditaan oppilaitoskohtaisesti tasa-arvosuunnitelma yhteistyössä henkilöstön ja opiskelijoiden kanssa. Vuosittaisen tarkastelun sijasta suunnitelma voidaan laatia enintään kolmeksi vuodeksi kerralla.*”

Lukiokoulutuksen tehtävänä on vahvan yleissivistävän pohjan tarjoaja. Tähän yleissivistykseen kuuluvat ne arvot, ajattelutavat, tiedot ja taidot, joilla opiskelija itse pystyy kasvattamaan itseään yksilönä, joka pystyy toimimaan moninaisemmassa ja globaalimassa yhteiskunnassa ja pystyy kriittiseen sekä omajohtoiseen ajattelutapaan (Opetushallitus 2015.) Nämä lukioiden tehtävä ja arvot ovat yleisesti kytköksissä sen aikaiseen maailmaan ja yhteiskunnan rakenteeseen. Opetussuunnitelma voidaan näin ollen nähdä yhteiskunnan ”peilinä”, jossa peilataan sen aikaisia arvoja sen hetkisille opiskelijoilla (Saari, Tervasmäki & Värri 2017. 102–103.) Tehtävänä on myös antaa mahdollisimman vahva ja vakaa pohja tulevaisuuden opintoja kohden sekä ohjata elinikäisen oppimisen polulle (Opetushallitus 2015.)

Arvopohjaltaan lukio rakentuu suomalaisen sivistysperinteen päälle, jonka mukaan oppimisen kautta ympäröivää yhteiskuntaa ja sen arvoja pystytään

tarvittaessa muuttamaan. Nykypäiväisiin arvoihin kuuluvat tasa-arvoisesti käyttäytyminen, kaikkien kulttuurien arvostaminen ja ymmärtäminen, muiden ihmisten oikeuksien ymmärtäminen ja niiden arvostaminen, hyvinvointia ja demokratian edistäminen sekä ymmärtämään itsensä globaalissa maailmassa toimivaksi henkilöksi, jonka toiminta pitää olla kestävä ja ekososiaalista. Lukio koulutus ei myöskään saa olla mihinkään suuntaan politisoitunutta vaan sen pitää toimia neutraalina oppilaitoksena (Opetushallitus 2015.) Opetussuunnitelman perusteiden ollessa ympäröivän yhteiskunnan arvoja ja asenteita peilaava asiakirja (Saari, Tervasmäki & Värri 2017), asiakirja ei tällöin välttämättä ole aivan puolueeton laitos.

Toimintakulttuuriltaan lukiot jakautuvat muutamiin teemoihin, joita tutkailen seuraavaksi. Oppilaille pyritään luomaan turvallinen tila, jossa yhteisöllinen oppiminen ja omien mielipiteiden ilmaisulle on tilaa. Oppimisen kohdalla tehdään paljon yhteistyötä ja toisia pyritään kannustamaan eteenpäin oppimisen polulla. Vuorovaikutus taitojen kehittäminen ja erilaisissa opiskeluun liittyvissä ryhmissä, kuten oppilaskunnassa, toimimiseen kannustetaan (Opetushallitus 2015.) Hyvinvointi on myös tärkeässä osassa lukiota ja sitä tuetaan kiusaamista estävinä toimina ja muulla hyvinvointi toiminnalla, kuten hyvällä opiskelija huollolla ja mahdollisuudella opinto-ohjaajan kanssa keskusteluun. Lukioissa pyritään myös kestäväan tekemiseen ja arkisiin valintoihin sekä yhteisöllisyyteen, jotta pystytään toimimaan kestävästi. Tähän liittyy myös vähemmistökulttuureista tulleiden opiskelijoiden ymmärtäminen ja kunnioittaminen sekä heidän kulttuuriaan, kieltään ja muuta heidän omaavansa asiaa yhteisön monikulttuurisuuden

tukemiseen. Jokaiselle vähemmistölle on opetussuunnitelmassa olemassa omat toimintatavat ja erityispiirteet, jotka täytyy huomioida, kuten Opetushallitus (2015) kertoo: *"Opiskelijoiden kielelliset valmiudet sekä kulttuuritausta otetaan lukio-opetuksessa huomioon. Jokaisen opiskelijan kieli- ja kulttuuri-identiteettiä tuetaan monipuolisesti."*

Lukion opetuksella oleva isoin tavoite on yleissivistävän pohjan tuottaminen jokaiselle opiskelijalle, jotta he pystyvät toimimaan kestävästi sekä sosiaalisesti globalisoituvassa maailmassa. Yhteisesti ja yksin tehtävä työskentely nostetaan keskiöön ja oppilaan tulee pystyä toimimaan monikulttuurisissa ja globaaleissa ryhmissä sekä ymmärtämään oman toimintansa kestävyys näissä instansseissa. Myös jatko-opinnoissa tarvittavat tiedot ja taidot pyritään turvaamaan opiskelijalla sekä opiskelija minäkuvan kasvu on erityisen tärkeää. Opetuksen tehtävänä on näin ollen tuoda opiskelijalle työkaluja, tietoja ja taitoja, joiden avulla hän pystyy löytämään itsellensä parhaiten sopivat tavat toimia sekä kehittää itseänsä (Opetushallitus 2015.)

Viimeisenä nostona on arvioinnin tavoitteet. Lukion opetussuunnitelman perusteissa arvioinnin pääasiallinen tehtävä on edistää opiskelijan omaa oppimista. Opiskelijaa kannustetaan omien tavoitteiden asettamiseen ja niihin pääsemiseen sekä arviointi hoidetaan vuorovaikutuksellisesti opettajan kanssa sekä yhteisöllisesti muiden opiskelijakavereiden kanssa. Palautteen anto jatko-opintoja ajattelen on isossa osassa ja tämän palautteen kautta opiskelijan oppimiskyvykkyyttä arvioidaan, esimerkiksi numeraalista arviointia käyttäen. Näiden arviointien tarkoitus on näin ollen antaa opiskelijalle, sekä hänen huoltajilleen, selkeä kuva siitä, miten hän pärjää ja miten tavoitteiden asettaminen ja niiden saavutettavuus on onnistunut (Opetushallitus 2015.)

Tässä luvussa vertailen vuoden 2016 käyttöön otettuja opetussuunnitelman perusteita ja vuonna 2005 käyttöön otettuja opetussuunnitelman perusteita. Niistä etsin eroavaisuuksia sekä samankaltaisuuksia. Käytän samoja kohtia vertailussa kuin edellisessä luvussa.

Molemmista opetussuunnitelman perusteista löytyy sisällöllisesti kaikki samankaltaiset asiat, asioiden järjestys tai kirjoitusasu on muuttunut kymmenen vuoden aikana, mutta asiasisältö on pysynyt samassa. Lukion opetussuunnitelman perusteissa (2016) tosin mainitaan tasa-arvosuunnitelman laatiminen sekä opiskelijahuoltosuunnitelmaan lisättävä häirintään ja kiusaamisen vastatoiminen suunnitelma, joista ei löydy vuoden 2005 opetussuunnitelmasta mainintaa ollenkaan. Myös yhdenvertaisuus suunnitelman ja kurinpidollisten menetelmien suunnitelmat eivät ole esillä vuoden 2005 perusteissa (Opetushallitus 2003.) Tästä voidaan jo hieman nähdä opetussuunnitelman perusteiden olevan yhteiskunnallinen asiakirja (Saari, Tervasmäki & Värri 2017.) Yhteiskunnallinen muutos on tapahtunut tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kohdalla ja niihin kiinnitetään enemmän huomiota kuin ennen.

Lukion tehtävä on pysynyt itsenään samanlaisena, molemmissa perusteissa kirjoitetaan, että lukion pääasiallinen tehtävä on kannustaa ja auttaa opiskelijaa saavuttamaan hyvän yleissivistävän pohjan (Opetushallitus 2003; 2015.) Kuitenkin vuoden 2005 perusteissa painotetaan opiskelijan itsensä kehittämistä vastuulliseksi ja toimivaksi yhteiskuntansa jäseneksi tulevaisuuden työelämään, kun taas vuoden 2016 perusteissa samaa kehitystä kuvataan globaalimassa ja monikulttuurisemmassa maailmassa, missä opiskelijan tulee tunnistaa itsensä osana kehittyvää ja kestäväää maailmanlaajuista yhteiskuntaa (Opetushallitus 2003; 2015.) Arvoissa myös molemmat

opetussuunnitelman perusteet ovat samaa mieltä, että lukion arvot ovat kytköksissä suomalaiseen sivistysperinteeseen ja sen uudistamiseen ja kunnioittamiseen. Vuoden 2016 perusteissa kuitenkin mainitaan enemmissä määrin globalisoituvaa maailmaa, että arvoperustaan on lisätty muista kulttuureista ja kielialueilta tulleiden kunnioitus ja näiden kulttuurien ymmärtäminen, kun taas vanhemmassa 2005 perusteissa asia ilmaistaan vain Suomen, Pohjoismaiden sekä Euroopan alueelta: ”*Opiskelijan tulee saada lukioaikanaan jäsentynyt käsitys siitä, mitkä ovat kansalaisen perusoikeudet Suomessa, Pohjoismaissa ja Euroopan unionissa, mitä ne käytännössä merkitsevät sekä miten niitä ylläpidetään ja edistetään.*” (Opetushallitus 2003; 2015.) Kirjoituksissa on selvästi tapahtunut kansainvälisempää edistystä, ja monikulttuurisuus sekä kansainvälisyys ovat isossa osassa arvoperustaa.

Toimintakulttuurin osalta vanhemmassa opetussuunnitelman perusteissa (2003), esille tuodaan yhteisön oma vastuu toimintakulttuurin kehittämisestä, uudistamisesta ja ylläpitämisestä. Se myös keskittyy siihen, että kaikki toimintakulttuuriin liittyvä asia on kytköksissä opiskeluun ja sen parantamiseen. Aiheiden konkretisoituminen ja yhteisöllinen opiskelu ja tekeminen ovat pääosassa. Uudemmissa perusteissa (2015), toimintakulttuuri kuvataan omissa teemoissaan, jossa asiat ovat esitetty laajemmassa skaalassa. Yhteisöllisyys ja opiskelu löytyvät sieltä vieläkin, mutta nykypäivänä tilaa on annettu myös yhteisön hyvinvoinnille, kestäväälle kasvatukselle sekä monikulttuurisuudelle. Näille kaikille on annettu oma tilansa toimintakulttuurin suunnittelussa (Opetushallitus 2003; 2015.) Tästä voidaan jälleen nähdä se, että vanhemmissa perusteissa kiinnitettiin enemmän huomiota itse opiskeluun ja siihen liittyviin asioihin, kun taas uudemmassa kokonaisuus on paljon laajempi ja lukiossa toiminta ei enää ole pelkästään opiskelun aikana tapahtuvaa asiaa.

Opetuksen yleisimmissä tavoitteissa, molemmista perusteista löytyy mainintaa opiskelijan itsensä kehittämisestä ihmisenä ja opiskelijana, joka tunnistaa itsensä muuttuvassa maailmassa olevaksi henkilöksi. Kannustetaan opiskelijaa elinikäiseen oppimiseen sekä kansainväliseen yhteistyöhön muiden ihmisten kanssa ja ajattelemaan, millä tavalla omilla päätöksillä ja teoilla vaikuttaa tulevaisuuden maailmaan. Tästä huolimatta, vain uudessa opetussuunnitelman perusteissa (2015) annetaan tilaa itse kestävän kehityksen näkökulmalle, vanhemmasta siitä ei löydy mainintaa. Myös globaalimpi kirjoitustyyli on voimakkaampi uudemmissa perusteissa.

Viimeisenä poimintana on arvioinnin tavoitteet. Näistä molemmat perusteet ovat melkein samaa mieltä: Opiskelijan arviointi tulee olla hänelle itselleen kannustavaa, auttaa opiskelijaa asettamaan sekä saavuttamaan itselleen asetetut tavoitteet sekä tukemaan opiskelijan jatko-opintoihin painottavaa tietä. Arviointina voi toimia mikä tahansa tehty työ ja se voidaan arvioida esimerkiksi numeraalisesti taikka vuorovaikutteisesti opettajan tai kanssaopiskelijoiden kautta. Pääasiana on tukea opiskelijan opintoja eteenpäin (Opetushallitus 2003; 2015.)

5.2 Lukiolaisten kokemukset lukiosta opiskelupaikkana

5.2.1 Lukion vaatimukset opiskelijoiden kokemusten mukaan

Melkein kaikissa vastauksissa tuli esille jokaisen opiskelijan omalaatuinen tapa motivoida itseään. Motivaatio tunnistettiin erittäin tärkeäksi osaksi omaa opiskelua ja niissä hyvin pärjäämistä. Motivaation kanssa tuotiin myös esille ajankäytöksellisyys myös vapaa-ajalla ja henkilökohtainen sitoutuminen opiskeluun ja siihen liittyviin asioihin.

” Lukiossa tarvitsee myös enemmän motivaatiota opiskella myös kotona, jotta oppii asiat kunnolla.” (5)

” Omalla kohdalla olen joutunut paljon suunnittelemaan omaa vapaa-aikaa niin, että opiskelut, kaverit ja harrastukset eivät mene sekaisin, ja että kaikelle riittää aikaa.” (14)

Ajankäyttö opiskelujen kohdalla sekä oman sosiaalisen elämänsä ympärillä ja näiden yhteen liittäminen nähtiin erittäin isona suunnittelu kykyä mittaavana asiana. Suunnittelu nousikin ajankäytöksellisyyden kohdalla myös ylöspäin ja nämä kaksi asiaa yhdistyivät opiskelijoiden vastauksissa keskenään useasti.

” Se vaatii varsinkin ajankäyttöä.” (14)

” ...kykyä aikatauluttaa ” (12)

” Lukio vaatii pitkäjänteisyyttä ja ajankäytön suunnittelua.” (11)

Ajankäytön kohdalta vastauksista löytyi myös ongelmallisia asioita. Näistä vastauksista löytyi ajankäytön ongelmallisuus, jos tahti lukiossa oli opiskelijalle aivan liian nopea. Todettiin, että hitaasti opiskelevat ovat altavastajan asemassa ja jäävät helpommin opiskelussa jälkeen. Ajankäytön opetteluun haluttiin myös enemmän aikaa lukio-opinnoissa niiden kohdalla, jotka eivät täysin vielä omaa näitä taitoja tässä vaiheessa.

” Se vaatii varsinkin ajankäyttöä. Lukiossa oppimis tahti on todella nopeaa ja hitaasti oppivat esim minä jäävät helposti jälkeen.” (12)

” Lukiossa pitäisi enemmän opettaa opiskelijoille ajankäyttöä...” (4)

Viimeisempänä asiana nousi resilienssi ja kunnollinen valmistautuminen, varsinkin koeviikkoja sekä ylioppilaskokeita varten. Tämä itsessään liittyi paljolti opiskelujen suunnitteluun, mutta muutamassa vastauksessa esiin nousi varsinkin sinnikkyys ja yrittäminen opiskelujen suhteen sekä jaksaminen kokeiden lukemisen kanssa. Tämä myös nähtiin jokaisen opiskelijan omanlaisena tapana opiskella ja siinä, että jos opinoissa halusi pärjätä hyvällä menestyksellä, oli siihen panostettava aikaa ja sinnikkyyttä.

” Sinnikkyyttä, tietoa siitä miten oppii parhaiten...” (2)

” Myös valmiutta opiskella kunnolla, että pääsee kokeista läpi.” (14)

” Jos menee sieltä mistä aita on matalin eikä välitä arvosanoista, ei juurikaan teetä työtä.” (6)

Vastauksista ilmeni positiivisia sekä negatiivisia asioita, joita opiskelijat olivat kokeneet.

Kaikista eniten positiivisia nostoja saaneet asiat olivat erilaiset tapahtumat, kuten vanhojen tanssit ja penkkarit, sekä muut lukioissa pidetyt teemapäivät ja urheilutapahtumat, jotka ovat kannustaneet yhteisöllisyyteen ja yhdessä toimimiseen. Tähän on myös hyvin kiinteästi kiteytynyt ystävien ja ihmissuhteiden tärkeys ja heidän kauttaan saatava tuki opiskelujen ja koulunkäynnin suhteen.

” Myönteisiä kokemuksia ovat vanhojentanssit ja penkkarit sekä yhteiset teemapäivät/urheilutapahtumat. Myös uusien ihmissuhteiden kehittyminen on ollut positiivinen asia.” (11)

” paljon myönteisiä kokemuksia tapahtumista...” (1)

” Lukion parhaimpia muistoja on ystävien kanssa yhdessä opiskelu ja wanhat sekä penkkarit.” (13)

Toiseksi eniten opiskelijat nostivat kertomuksissaan esille omien tukiverkkojensa positiivisuuden sekä heille ominaisimmissa aineissa pärjäämisen. Opiskelijat toivat esille, kuinka tärkeänä pitivät tukevia ystäviä, perheenjäseniä sekä opettajia ja kuinka näistä on ollut heille apua opiskelujensa suhteen. Myös ainehallinnalliset asiat, eli oppiaineissa ja niiden kokeissa pärjääminen, olivat isoja positiivisia aiheita.

” Olen saanut paljon myönteisiä kokemuksia kivoilta opettajilta, ja aineista missä menestyn omasta mielestä parhaiten.” (14)

” Opintojen edistymisessä on auttaneet ystävät.” (5)

” Vanhempani ei painosta hyviin arvosanoihin vaan tukevat opinnoissa...” (4)

Opiskelijat nostivat kertomuksissaan ja vastauksissaan esille myös negatiivisia tai itselle vaikeita opiskelukokemuksia. Yleisimpinä näistä kokemuksista oli lukion yleinen uuvuttavuus sekä opetuksen tasokkuus tietyissä aineissa.

Lukiossa opiskeleminen nähtiin monessa vastauksessa raskaana ja vaativana ja esille nousi myös opiskelu pelkästään ylioppilaskokeita varten. Monessa aineessa, jotka eivät ole olleet omia vahvuuksiaan, on jouduttu näkemään erittäin paljon työtä ja omasta vapaa-ajasta on jouduttu tietyissä tapauksissa tinkimään. Myös opettajien opetuksen laatua on kritisoitu ja sitä, että tiettyjä kokonaisuuksia ei olla välttämättä käyty tarpeeksi syvällisesti läpi.

” Haasteita on ollut nykyisten uusien opettajien kanssa, joiden opetuksen taso ei ole laadukasta.” (4)

” Kielteisiä kokemuksia on koulunkäynnin vaativuus.” (11)

” ...vain kirjoitukset määrittävät tulevaisuuden opiskelupaikan ja työpaikan.” (16)

Esille tuli myös muutamia keskittymisen liiallisuuteen, missä pelättiin tipahdettavan täysin opinnoista, jos ei keskittynyt tarpeeksi sekä henkisen pahoinvoinnin kanssa taistelu, jota opettajat taikka opinto-ohjaajat eivät ottaneet tarpeeksi tosissaan.

” opettajia ja opoa ei kiinnosta jos ei ole diagnooseja.” (12)

Vastauksista ilmeni opiskelijoiden viihtyvän lukiossa oikein hyvin. Opiskelijoita innostivat erityisesti itselle mielenkiintoiset aineet ja niissä pärjääminen, omien opintojensa vapaamuotoinen suunnitteleminen ja vaihtuvat jaksot sekä mukavat ja tukevat opettajat.

” Pääosin lukiossa on helppoa viihtyä...” (8)

” Viihdyn itse lukiossa ihan ok, itselle mieluisat aineet innostavat.” (6)

”. Opettajat ovat osana lukio porukkaa ja opetus on laadukasta.” (13)

Lukiossa kyllä viihdyttiin vastausten kautta hyvin, mutta esille tuli samoissa vastauksissa hieman ahdistusta omasta jaksamisesta opintojen edetessä ja stressi ja väsymys nousivat myös vastauksissa esille. Myös ylioppilaskirjoitukset ja kokeet tulivat esille ahdistuksen aiheuttajina sekä jopa ahdistava ympäristö ja ihmiset nostettiin esille.

” ...vähän ahdistaa kaikki haasteelliset aineet, ja jos en läpäise niitä kursseja.” (14)

” koulu on täynnä ahdistavia ja ilkeitä ihmisiä...” (12)

” Myös ylioppilaskirjoitukset tuo ahdistusta.” (14)

Vastauksista tuli hyvin kattavasti esille erilaisia tapoja parantaa lukio-opintoja sekä lukioon liittyviä muita osia, esimerkiksi ylioppilaskokeita taikka yhteishenkeen liittyviä asioita.

Eniten esille tullut asia vastauksista olivat kurssien pakollisuuden muutokset, eli toivottiin muutosta pakollisten kurssien valintaan, jotta opiskelijoiden mielenkiintoa voitaisiin pitää yllä ja stressaus kurssien suorittamisesta pienenisi. Ylioppilaskokeiden painoarvoa toivottiin myös pienemmäksi sekä siihen liittyvän todistusvalinnan pisteytyksen kunnostusta.

” ...pitäisi muuttaa sitä mitkä kurssit olisivat pakollisia, ja että kursseja tarvisi käydä vähemmän.” (1)

” Ylioppilaskirjoitusten painoarvoa pienemmäksi...” (2)

” Ylioppilastodistuksen painoarvoa voisi laskea korkeakouluissa...” (4)

Opiskelijat toivoivat myös yksilöllisempiä mahdollisuuksia ja ymmärrystä hitaammin oppiville sekä enemmän yhteisöllisyyttä lukion arkeen. Konkreettisimpia asioita, mitä tulee tarvitsemaan yleisellä tasolla omassa elämässä, toivottiin myös enemmissä määrin opetettavaksi.

” Tahtia hidastettaisiin, sillä nopea tahti pudottaa lahjakkaat, mutta hitaasti oppivat oppilaat helposti pois.” (5)

” ...voitaisiin lisätä vielä lisää yhteisiä aktiviteetteja sekä panostaa yhteishenkeen.” (11)

” Enemmän tietoa veroista...ja työn hakemisesta.” (9)

Vastauksista nousi esille myös ihan opiskelijan oman mielentilan muutos, että opiskelija itse voi vaikuttaa huomattavasti siihen, miten asennoituu opintoihin.

” Omat ongelmat kumpuavat ihan vaan omista tottumuksista ja mielentilasta.” (7)

5.2.2 Vuosiluokkien väliset erot ja samankaltaisuudet

Tässä luvussa tutkin hieman sitä, millaisia eroja ja samankaltaisuuksia vuosiluokkien välissä mahdollisesti on. Onko tiettyjä asioita esillä pelkästään tietyillä vuosiluokilla vai ovatko vuosiluokat samankaltaisia keskenään?

Kaikilla vuosiluokilla esille tulee erityisesti lukion vaatima ajankäyttäminen ja oma vastuu opiskelusta. Se nähdään jopa hieman stressaavana ja hankalana asiana, joka vaatii itseltä todella paljon työntekemistä sekä harjoittelemista. Sitoutuminen ja suunnitteleminen on erittäin yleistä vastauksissa.

Erojakin vastauksista löytyy vuosiluokkien välillä. Ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijoiden vastaukset keskittyvät pitkälti yhteisöllisten tapahtumien ja sosiaalisten tilanteiden kuvailemiseen sekä lukio nähdään opiskelupaikan ohessa enemmän sosiaalisen ympäristönä, jossa uusien ihmisten ja kontaktisuhteiden tekeminen on isossa osassa. Kolmannen

vuoden opiskelijoiden kohdalla lukio on enemmänkin opiskelupaikka, jossa koeviikot ja tulevat ylioppilaskirjoitukset ovat ottaneet ison osan heidän lukio-opinnoistaan.

Vastauksista näkee myös kasvua ihmisenä ja oman identiteettinsä kasvuna. Ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijat ovat yleisesti erittäin sosialisovia ja meneviä, kun taas kolmannen vuoden opiskelijat ovat vastauksissaan jo löytäneet oman itsensä lukion sosiaalisesta ympäristöstä ja osaavat sanoittaa tämän kehityksen myös.

” Olen myös huomannut, että on monia tyhmiä ihmisiä, joten täytyy osata pysyä rauhallisena ja sulkea ylimääräinen meteli pois.” (9)

Ylioppilaskokeista ja niiden vaativuudesta nousi asioita erityisesti kolmannen vuosiluokan välillä. Ensimmäisen vuosiluokan kohdalla tulevista ylioppilaskokeista ei oikeastaan puhuttu ollenkaan, vaan niissä keskityttiin asennoitumaan oppimisen kohdalla uudelleenlaiseen käytäntöön. Toisella vuosiluokalla taas asiasta alettiin jo puhumaan ja nämä tulevat ylioppilaskokeet olivat joissain vastauksissa jopa hieman stressiä aiheuttavia asioita.

” Ylioppilaskirjoitusten painoarvoa pienemmäksi, jotta stressi ei olisi niin suurta” (2)

” ensikertalaiskiintiöt pois, aineiden todistusvalinnan pisteytykset alaan sopivaksi.” (3)

Pieniä eroavaisuuksia lukion sisällöllisten asioiden kanssa lukuun ottamatta, kaikista vuosiluokista nousivat samankaltaiset asiat, mitkä on käsitelty aikaisemmassa luvussa. Lukion luokattomuus uudistus 90-luvulla

on voinut vaikuttaa siihen, ettei itse vuosiluokissa ole kovinkaan isoa eroavaisuutta vaan eroavaisuudet tulevat enemmän jokaisen opiskelijan henkilökohtaisista ja yksilöllisistä ajatusmaailmoista.

6. POHDINTA

Tutkimuksessani tutkin lukion opetussuunnitelman perusteiden yhtäläisyyksiä sekä eroavaisuuksia ja lukiossa opiskelevien nuorten kokemuksia lukiosta opiskelupaikkana. Tässä loppupohdinnassa teen yhteenvedon saamistani tuloksista, mitä johtopäätöksiä näistä voin vetää sekä miten tällaista tutkimusta voitaisiin mahdollisesti jatkaa.

Opetussuunnitelmia tutkiessani löysin niistä molemmista todella paljon samankaltaisuuksia. Niissä käsiteltävät aiheet olivat ajoittain erittäin identtisiä sekä samankaltaisia, vain termit ja sanamuodot olivat muuttuneet.

Kuitenkin uudemmassa vuoden 2016 opetussuunnitelman perusteista tuli ilmi paljon globalistisempaan suuntaan menevä opetussuunnitelma, jossa nostetaan kansainvälistä yhteistyötä, kykyä toimia erilaisista kulttuureista tulevien ihmisten kanssa sekä ymmärtää oma itsensä tällaisessa globaalissa yhteiskunnassa ja kuluttajana kestävässä kehityksessä. Vanhemmassa 2003 vuoden opetussuunnitelmassa asiat olivat enemmän valtiollisempia ja yhteistyö muiden kanssa rajoittui Euroopan alueeseen sekä Suomeen itseensä. Myös itsensä kehittäminen ja henkilökohtaisempi ote opintoihin ja opiskeluun oli enemmän esillä.

Tästä voidaan päätellä, että nykyaikainen yhteiskunta on päässyt muuntamaan opetussuunnitelman perusteita hyvinkin pitkälle, koska kuten Saari ym. (2017), mainitsivat, on opetussuunnitelmalla paljon isompi merkitys valtiollisessa ja yhteiskunnallisessa merkityksessä kuin mitä olemme olettaneet. Se korreloi yhteiskunnan muutokseen ja siihen, mitkä ovat sen hetkisen yhteiskunnan arvopohjaan kuuluvia asioita. Olemme

menossa enemmän ja enemmän kohti globaalia yhteiskuntaa, mikä tarkoittaa rajojen hälvemistä ja ihmisten vapaampaa liikkumista, jonka takia myös opetuksellisten tavoitteiden on muututtava tukemaan tällaista kehitystä. Tästä muutoksesta opetussuunnitelman perusteet ovat hyvä esimerkki.

Tätä tutkimusta voitaisiin hyvin jatkaa siitä lähtökohdasta, että tutkitaan ehkä vielä kauempaa, kuinka perusteet ovat mahdollisesti muuttuneet tai voidaan myös peilata vanhempia opetussuunnitelman perusteita sen aikaisen yhteiskunnasta saataviin lähteisiin ja huomioida, ovatko ne yhtäläisiä toistensa kanssa. Myös eroja perusteiden ja yhteiskunnan välillä voisi olla mielenkiintoista päästä tutkimaan.

Lukion opiskelijoiden näkemyksiä opinnoistaan tutkiessani tuloksiksi nousi monenlaisia asioita. Lukio-opiskelijat viihtyvät lukioissaan suhteellisen hyvin ja ovat onnellisia siellä. Tähän kuitenkin liittyi myös huoli omasta jaksamisesta henkisesti, stressin ja uuvuttavuuden kautta. Aikataulut, omien kurssien henkilökohtaistaminen ja raskaat kurssit olivat keskiössä monissa vastauksissa, mutta tukea löydettiin myös mielenkiintoisista ja itseä kiinnostavista aiheista ja kursseista. Myös koeviikot ja ylioppilaskirjoitusten paino kasvoi vuosiluokkia ylöspäin mentäessä. Opiskelijat eivät myöskään pitäneet siitä, että ylioppilaskirjoituksille ja todistukselle annetaan niin paljon painoarvoa kuin vuoden 2016 uudistuksen jälkeen sille on annettu. Opiskelijat tunsivat tämän takia opiskelevansa vain pelkästään kokeita varten, eivätkä parantaakseen itseään oppivana ihmisenä.

Johtopäätöksinä tästä nousee ehdottomasti lukion pakollisten kurssien ja aineiden raskaus sekä tulevien ylioppilaskokeiden stressaaminen.

Opiskelijat stressaavat enemmissä määrin tulevia ylioppilaskokeitaan ja muitakin kurssikokeita, mikä ei ole kovinkaan tervettä tämän ikäisellä nuorelle. Tähän stressiin on vaikuttanut uudistuksen kirjelmä siitä, että todistukselle annetaan enemmän painoarvoa ja ensikertalaiskiintiöitä täytetään näiden hyvien todistusten saajien kautta ensimmäisenä. Tämä ei ole kovinkaan reilua niitä opiskelijoita kohtaan, jotka eivät välttämättä pärjänneet lukioissa kovinkaan hyvin, mutta pystyivät näyttämään oman osaamisensa pääsykokeiden avulla. Lukion pitäisikin mielestäni palata hieman takaisin vanhempaan tyyliin, jossa se on paikka yleissivistää itseään ja valmistaa itseään siirtymiseen korkeammalle asteelle. Tämä on hyvin nähtävissä opiskelijoiden vastauksissa sekä Salmelan (2016) väitöskirjassa, jossa joka noin neljäs oppilas on uupunut, mikä johtuu juuri stressaavasta ympäristöstä.

Opiskelijat nostivat tosin hyvän yhteishengen ja tuntemukset yhteisöllisestä lukiosta esille, eli lukioissa viihdytään edelleen ja niissä on mukava opiskella. Koulukaverit sekä tukevat opettajat ovat iso ilon aihe lukioissa ja niiden avulla moni on pystynyt jaksamaan pitemmälle omalla lukio urallaan. Tätä tukee myös Salmelan (2016) väitöskirja, jossa tuodaan esille n. 98 % opiskelijoista pitävän koulunkäynnistään sekä n. 92 % kertovat oman lukionsa olevan erittäin mieleinen paikka olla. Kiusaamisenkin osalta Salminen (2016) kertoo sen olevan kaikissa tasoissa alle 10 % luokkaa, mikä vahvistaa lukioiden yleistä hyvää ja tervetullutta ilmapiiriä.

Jatkotutkimuksia tästä aiheesta on erittäin monia. Voitaisiin esimerkiksi tutkia sitä, miten ylioppilaskokeet itsessään vaikuttavat opiskelijoiden jaksamiseen lukioissa, varsinkin 3. vuoden opiskelijat. Toinen tutkimus aihe voisi olla haastattelututkimuksen tyylinen vaihtoehto, jossa haastateltaisiin edellisiä opiskelijoita, jotka ovat käyneet lukion ennen vuoden 2016

uudistusta sekä niitä, jotka ovat käyneet 2016 vuoden jälkeen oman lukionsa ja vertailla näitä kahta keskenään.

Lähteet

Babbie, E. R. (2016). *The Practice of Social Research* (14th ed.). Boston: Cengage Learning.

Charmaz, K. (2014). *Constructing grounded theory*. Sage Publications.

Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Sage Publications.

de Vaus, D. A. (2014). *Yhteiskuntatutkimuksen menetelmät*. Gaudeamus.

Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (toim.) (2018). *The Sage handbook of qualitative research*. Sage Publications.

Dillman, D. A., Smyth, J. D., & Christian, L. M. (2014). *Internet, Phone, Mail, and Mixed-Mode Surveys: The Tailored Design Method*. John Wiley and Sons, Inc. New Jersey.

Eskola, J & Suoranta, J. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

ETENE. 2011. *Sosiaali- ja terveysalan eettinen perusta*. ETENE-julkaisu 32. Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta. STM, Helsinki.

Flick, U. (2018). *An Introduction to Qualitative Research*. Freie Universität Berlin. Saksa.

Fowler, F. J. (2013). *Tutkimuksen suunnittelu: Quantitative, qualitative and mixed methods approaches*. Vastapaino.

Järvenoja, H., & Järvelä, S. (2020). *Suomalaisten lukiolaisopiskelijoiden kokemukset vertaisarvioinnista luonnontieteiden oppimisessa*. *Kasvatusalan tutkimuksia*, 64(4), 572–587.

Klemelä, K., Tuittu, A., Olkinuora, E., Rinne, R., Leppänen, R & Aro, K. 2007. *Muuttuva lukio tutkimuskohteena*. Turku: Turun yliopisto.

Kohonen, I., Kuula-Luumi, A & Spoof, A-K. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Helsinki.

Koistinen, M. 2010. Nuorten hyvinvointi, opiskelu ja opinto-ohjaus erityisen koulutustehtävän saaneessa lukiossa. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Kuula A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Lehtonen, T. 2023. Rehtoreiden näkemyksiä lukiokoulutuksen uudistamisesta, sen johtamisesta ja tulevaisuudesta. Jyväskylä.

Lyytikäinen, P. 2020. Näkökulmia lukion uudistamiseen Julkisen keskustelun tarkastelua sisällönanalyysin sekä retorisen analyysin keinoin. Helsinki.

Merriam, S. B., & Tisdell, E. J. (2015). Qualitative research: A guide to design and implementation. Jossey-Bass.

Morse, J. M., Barrett, M., Mayan, M., Olson, K., & Spiers, J. (2002). Verification strategies for establishing reliability and validity in qualitative research. *International Journal of Qualitative Methods*, 1(2), 13–22.

National Research Council. (2012). Koulutus elämää ja työtä varten: Siirrettävän tiedon ja taitojen kehittäminen 2000-luvulla. Kansalliset akatemiajulkaisut.

Olkinuora, E., Tuittu, A., Klemelä, K., Leppänen, R. & Aro, K. 2007. Lukiossa opiskelu opiskelijoiden näkökulmasta. *Turkulainen lukio opiskelijoiden, vanhempien ja opettajien silmin 2000-luvun alussa*. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja A: 206. Turku

Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2014). Lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2015. Helsinki: Opetushallitus.

Opetushallitus. 2021. Lukiokoulutuksen arviointiasteikko.

Opetushallitus. (2023). Lukion opetussuunnitelmien perusteet. Retrieved from <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/lukion-opetussuunnitelmien-perusteet> (Luettu 18.5.2023)

Opetushallitus. (2003). Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003. Nuorille tarkoitetun lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteet. Helsinki: Opetushallitus.

Opetushallitus. (2011). Koulutusopas 2012. Ammatillinen koulutus ja lukiokoulutus sekä vapaa sivistystyö. Helsinki: Opetushallitus.

Oppivelvollisuuslaki 1214/2020

Opintopolku. (2023). Lukio-opinnot perusopetuksen jälkeen. Retrieved from <https://opintopolku.fi/konfo/fi/sivu/lukiokoulutus#lukio-opinnot-perusopetuksen-jalkeen> (Luettu 18.5.2023)

Patton, M. Q. (2014). Qualitative research and evaluation methods. Sage Publications.

Puusa, A., Hänninen, V & Mönkkönen, K. 2020. Narratiivinen lähestymistapa organisaatiotutkimuksessa. Teoksessa Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Gaudeamus.

Rinne, R. 2007. Lukionkäynti vanhempien näkemänä. Turku.

Saari, A., Tervasmäki, T. & Värri, V-M 2017. Opetussuunnitelma valtiollisen yhtenäisyyden rakentajana. Teoksessa Autio, T., Hakala, L. & Kujala, T. (eds)

Opetussuunnitelmatutkimus : keskustelunavauksia suomalaisen kouluun ja

opettajankoulutukseen. Tampereen yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan

julkaisuja. 83–108. Tampere.

Salmela-Aro, K., Savolainen, H., & Holopainen, L. (2020). Akateeminen sitoutuminen ja palautuminen suomalaisten lukiolaisten keskuudessa. *Kasvatustieteellinen aikakauskirja*, 112(2), 336–350.

Salmela, M. (2016). Tie ylioppilastutkinnon huippuarvosanoihin laudaturylioppilaiden kertomana. Väitöskirja. *Acta Universitatis Lapponiensis* 315. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Silverman, D. (2017). *Qualitative research*. Sage Publications.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki Tammi.

Liitteet

LIITE 1. Aineiston keruussa käytetty kysymyslomake.

Tutkimus lukio-opinnoista lukiolaisten kokemana

Hyvä lukiolainen

Opiskelen Lapin yliopistossa luokanopettajaksi. Teen opinnäytetyötäni lukio-opinnoista lukiolaisten kokemana.

Pyydän sinua kirjoittamaan minulle aiheesta "Minä ja lukio-opiskeluni". Olen pilkkonut aihetta suppeammiksi alakysymyksiksi, joiden avulla yritän jäsentää tätä teemaa. Toivon saavani monipuolisia kertomuksia ja toivon, että rohkenet kirjoittaa myös muistakin aihepiiriin liittyvistä kokemuksistasi ja asioista, joita en ole ehkä huomannut kysyä. Kaikki kokemukset ovat arvokkaita.

Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti, eikä yksittäistä henkilöä voi tunnistaa valmiista tutkimuksesta.

Lukio-opintojen tähänastinen pituus *

1. lukuvuosi

2. lukuvuosi

3. lukuvuosi

4. tai myöhempi lukuvuosi

Sukupuoli *

Nainen

Mies

Minä ja lukio-opiskeluni (vapaasti kerrottuna)

Description (optional)

1. Kuvaile lukiota opiskelupaikkana: *

Mitä lukio mielestäni vaatii opiskelijalta (millaisia valmiuksia ja edellytyksiä, suunnittelua, ajankäyttöä yms.)

Long answer text

2. Kuvaile omia opiskelukokemuksiasi lukiossa: *

Millaisia myönteisiä kokemuksia sinulla on lukioajalta? Missä olet onnistunut ja missä olet hyvä?

Millaisia kielteisiä kokemuksia, haasteita tai vaikeuksia sinulla on lukioajalta? Mitä vaikeuksia tai esteitä lukio-opinnoissa on?

Miten olet mielestäsi edistynyt opinnoissa? Mitkä tekijät ovat auttaneet edistymisessä tai haasteiden voittamisessa?

Long answer text

3. Kuvaile omaa hyvinvointiasi lukiossa: *

Miten viihdyt lukiossa? Mikä lukio-opinnoissa innostaa? Mikä lukio-opinnoissa mahdollisesti harmittaa, ahdistaa tai tuo ongelmia?

Long answer text

4. Kerro miten lukio-opintoja voisi kehittää? *

Long answer text

5. Jäikö jotain kertomatta siitä, millainen lukio on opiskelupaikkana sinulle? Voit jatkaa tarinaasi tähän.

Long answer text

